

Simbolika niti in predenja v evropski folklori*

Mirjam Mencej

The article focuses on the symbolic role of spinning and yarn in the European tradition.

Ena od značilnosti, ki jih pogosto opažamo v kontekstu verovanj o bajnih bitjih znotraj evropske folklore, je navezovanje enakih značilnosti, atributov, dejanj itd. na različna bajna bitja (Vinogradova 2000: 18–21). Eden takšnih motivov, ki se brez dvoma navezuje na zelo različna bajna bitja, je gotovo motiv predenja oziroma zveza različnih bajnih bitij s prejo, nitjo, klobčičem, volno ali predilskimi pripomočki. Predenje in predilski atributi se praviloma navezujejo na bajna bitja ženskega spola, le izjemoma tudi moškega, kar je seveda razumljivo, saj je bilo predenje od nekdaj delo, ki je sodilo v žensko domeno. Tako recimo v srbski ljudski pesmi predejo *vile*:

*Oj višnjo, višnjice,
Digni gore grane,
Ispod tebe vile
Divno kolo vode,
Pred njima Radiša,
Bičem rosu trese,
Do dve vile vodi,
A trečoj besedi:
»Pod' za mene, vilo!
Kod moje češ majke
U ladu sediti,
Tanku svilu presti
Na zlatno vreteno.« (Karadić 1972: 189, št. 25)*

V zapisih o hrvaških ljudskih verovanjih lahko naletimo na podatek, da čarovnice za svoje vozilo uporabljajo vreteno (Marjanić 2006: 189), ki je tudi pogost atribut raznih vzhodnoslovanskih bajnih bitij, npr. *pjatnice*, *kikimore*, *mare*, *domovoja* (Valencova 2001: 103). Za *maro* pravijo, da sedi na peči in ponoči prede prejo, včasih pa tudi trga kodeljo oziroma prejo (Kriničnaja 1995: 5), *kikimora* (*šišimora*) prede, tke, plete, veze in šiva – ko vsi ležejo spat, začne presti na vreteno (Kriničnaja 1995: 6). Mari in kikimori je v tem podobna tudi *rusalka*: rusalke delajo z nitmi, prejo, platnom, rade predejo ali razmotavajo

* Članek je začel nastajati v času mojega trimesečnega študijskega bivanja na Univerzi v Mannheimu leta 2008, ki mi ga je omogočila Humboldtova štipendija. Za finančno pomoč se najlepše zahvaljujem ustanovi Alexander-von-Humboldt Stiftung.

prejo. Podobno tudi ukrajinske *nički*, mitična ženska bitja, ki zlasti ob petkih ponoči predejo, kjer ženske puščajo kodeljo, pa tudi lokalna varianta *komoha*, ki prede (Kriničnaja 1995: 6–7).

Bitje, ki sicer praviloma nastopa zgolj v pravljicah, *Baba Jaga*, je prav tako na mnoge načine povezana s predenjem: njena koča se tudi »nenehno vrti okrog lastne osi tako kot vreteno in stoji na ptičji (navadno kokošji) nogi, ki ima po eni od različic namesto pete vreteno (Kilbourne Matossian 1924: 332). V pravljici, ki jo je zapisal Ončukov, beremo: *Stoji koča na kurji nožici, na vretenji peti, vrti se v krogih in vrat ni videti (...) v koči sedi ženščina, prede svilo, dolge niti suka, vreteno vrti in pod pôd spušča*¹. To je *Baba Jaga*, ki vrti vreteno. Rezultat tega vrtenja je zlat ali srebrn klobčič niti, vanj pa se lahko tudi sama spremeni. V nekaterih pravljicah nastopa tudi v podobi vretena ali pa ima obliko vretena njena koča. (Kriničnaja 1995: 9–11) Orodje, ki ga nosi *Jaga Baba* in je potrebno za izdelavo tkanine, je povezano tudi z vedeževanjem s pomočjo »predenja usode«, ki ga izvajajo *Baba Jaga* in njene sestre (Farrell 1993: 735).

V Franciji (Saintonge) je bilo na začetku 19. st. zabeleženo verovanje kmečkega prebivalstva, da *fades* in *bonnes filandières* (dobre predice) ponoči z vretenom v rokah hodijo naokrog in napovedujejo prihodnost (Devlin 1987: 84). Tudi druga nadnaravna bitja, kot so vile (*fées*) ali *lutins*, so ponoči prihajala po nit ali pa so delala na kolovratu (Sébillot 1981: 142). V francoski povedki se vila celo skriva v niti kot v zaporu, je v njej »zaprta« – če se jo pobere in navije v klobčič, vila pride iz klobčiča in se osvobodi (Borghini 1999). V Berryju so poznali tudi ženskega duha oz. hudobno vilo, škratinjo, ki je rada mešala in vozlala prejo (Devlin 1987: 87).

Po nemških verovanjih naj bi neviden majhen *škrat* začel vrteti vreteno, če se ljudje ne bi pobrigali za to, da bi navili jermen kolovrata, na Škotskem pa so zvečer dvignili jermen kolovrata, da bi preprečili bajnim bitjem vrtenje kolovrata (Sébillot 1981: 142–3).

V italijanskih povedkah se klobčič povezuje s *čarovnicami* (te se lahko prikazujejo v podobi klobčiča, uporabljajo klobčič kot nekakšno zlonosno magijsko sredstvo za uročevanje), ljudožerci, kugo (kot demonskim bitjem) oziroma nasploh bitji, ki imajo negativno ali demonično sposobnost (Borghini 1999).

Tudi v portugalski folklori zaklete device *mouras* nenehno tkejo ter se udeležujejo predilskih večerov (Cardigos 2008: 113). V finskem izročilu so *plejade* mlade in lepe mladenke, podkovane v predenju in tkanju (Catháin Ó 1995: 123). V litovski folklori tkejo ženska bajna bitja z imenom *Laumė* (Lithuanian mythological tales 2002: 239).

Poleg teh bitij, ki sama predejo oz. so na tak ali drugačen način povezana s prejo, predilskimi pripomočki ipd., najdemo po vsej Evropi razširjena tudi mnoga verovanja o bajnih bitjih, ki v določenih obdobjih v teku leta *nadzorujejo prepoved predenja*, kaznujejo predice, ki v teh obdobjih predejo oziroma niso uspele pravočasno, do roka, končati predenja ipd., pogosto pa same tudi predejo oziroma so opremljena s platnom, predilskimi pripomočki. To so npr. Perchta/Pehtra/Perhta/Pehtra baba/Pehtrna/Pirta/Pehta/ Percht/Berchta/Zlata baba, v Nemčiji tudi Frau Holle ali Holda, Stampe/Stempe/Stempa, v Švici Frau Saelde, v Sloveniji tudi Kvatrnica, Torka ali Torklja, Italijani poznajo podobno osebo Befano, Francozi imajo Tante Airie, sem bi verjetno lahko šteli tudi francosko Heckelgauclere, švicarsko Sträggele, Chrungele, nemško Herke, slovensko/češko/slovaško Lucijo

¹ Stoit izbuška na kur'ei nožke, na veretennoj pjatke, krugami vertitsja i dverei ne vidat'. (...) v izbuške sidit ženščina, šelk prjadet, nitki dlinnye sučit, vereteno krutit i pod pol spuskaet.

itd., pod raznimi imeni pa jo najdemo tudi v osrednji Aziji, od Irana čez Tadžikistan do porečja spodnjega toka rek Sir–Darja in Amu–Darja itd. (Kuret 1997; 1989/II: 458; Kroepe 2008a; Mencej 2010).

Nit in predenje kot stik med svetovoma

Odkod torej tesna povezanost tako mnogih bajnih bitij evropske folklorne s predenjem, ki zaradi široke geografske razširjenosti ne more biti zgolj naključna? Predenje je imelo v tradicijskih skupnostih zagotovo pomembno ekonomsko vlogo, a odgovor zagotovo prej leži v njegovi simbolni kot pa ekonomski funkciji.

Portugalske povedke o *mouras*, začaranih dekletih, ki tkejo in predejo svojo „neskončno nit – znamenje, da je njihovo delo neskončno“ (navedeno po: Cardigos 2008: 113), nas lahko popeljejo bliže odgovoru:

Ženska je na poti v cerkev našla zlato nit. Povlekla jo je in ugotovila, da se nit nikoli ne konča, zato si je rekla sama pri sebi „To je dovolj, da obogatim,“ in jo prerezala, ker ni hotela zamuditi svete maše. Čim je bila nit prerezana, se je raztopila v kri in ženska je zaslišala kričanje in preklinjanje. Če bi nadaljevala z vleko niti do konca maše, bi se mourina zakletost končala. (navedeno po Cardigos 2008: 113)².

Isabel Cardigos posebej poudarja zvezo med stanjem mourine zakletosti, začaranosti in njeno neskončno nitjo: »Vidimo lahko jasno homologijo med mourino neskončno nitjo in njenim neposvečenim stanjem začaranosti (...)*»* (2008: 113). Neskončna zlata nit, ki se nikoli ne konča, naj bi torej zaznamovala njeno vmesno stanje med tem in onim svetom.

Na neskončno vitje preje oz. neskončne niti, ki je v rokah bajnega bitja (vile), naletimo tudi v slovanski folklori, tudi če ne prede vedno vila sama. V ruski folklori *gozdne žene* ljudem darujejo klobčič niti, ki se, razen če bi ga razpletli, nikoli ne bi zmanjšal (Krnična-ja 1995: 7). Slovenske povedke pripovedujejo o *vilah* (včasih *rojenicah*³ ali žalik ženah), ki ljudem v zahvalo za njihovo prijaznost podarijo klobčič niti ali prejo, iz katere se vije nit, ki je nikoli ne zmanjka, če se ti le držijo napotka, da nikoli ne rečejo, da je »konec potekel« oz. da so »konec našli«. V tistem trenutku se namreč nit zares konča:

Bele žene dolazile bi takodjer seljakom u kuće. – Jedno jutro rano čim baš kmetica neka ustane iz postelje gde spavaše sa kučnim svojim drugarom, pa hoče da se spremi na posao kučni, dojde u sobu bela žena, pa si bez obzira legne na njezino mesto još toplo uz drugara joj. To je bilo (kako pričaju) nekoj kući »k Stroji na Reci« u Rožju. Duga plava kosa pala joj niz uzglavje do zemlje. Kmetica vrativši se opet u sobu, upazi to, pa joj digne kosu sa zemlje na postelju, da joj se nesmarlja. Bela žena parvo nego ostavi kuću, poda joj na uzdar končić niti: »Evo ti za ljubav što si mi učinila,« kaže joj, »nečudi se ni malo.« Kmetica stane

² «(...) A woman found a golden thread on her way to church. She pulled it and she realized that the thread never came to an end, so she said to herself “this is enough for me to be rich”, and she cut it off, for she did not want to miss the holy mass. As soon as the thread was cut it melted into blood and the woman heard shrieking and cursing. Had she delayed her pulling of the thread until mass was finished, the moura’s enchantment would have finished.» (citirano v: Cardigos 2008: 113).

³ Razlika med obema ni vedno povsem jasna.

končič taj motati na klupko i mota pa mota, i več je od njega namotala do nekoliko končelah (štrinjah). Nu dojde joj u to suseda neka, pa to vidivši udari se od čuda po kolenu rekuč: »Bog s tobom! Kakov ti to konac?« I mah se mu u taj par najde i pravi konac. (Majar–Ziljski 1847: 14–5; navedeno po: Krojej 2008: 234–5).

Rojenica, ki je stanovala vrh Mladega vrha, je hodila s srebrnim žehtarjem mlest Groseljnovе krave, ki so se ondod pasle. Noben pastir si ni upal ji tega braniti, ker kdo ve – ! Zato pa, ker ji niso rekli pastirji nikoli žal besede, je nekoč prinesla h Groseljnu preje in je rekla: »To imate v plačilo svoje gostoljubnosti: vijete jo, in nikoli vam ne bo potekla, samo nikoli ne smete reči: »konec je potekel« ali »konec sem našel«. Rajši recite: »nitka je potekla« ali »nitko sem našel«. Če ne porečete tako, bo koj preje konec«. Storili so po Rojeničevem svetu in obogateli so. Zmerom so vili in vili, pa preje je še vedno bilo, kolikor od začetka. Pastir, ki je zvečer prignal domov krave, je moral vsakikrat prejo viti do trde noči. Ker so pastirji navadno leni, se je tudi temu nekega večera stožilo in ves nejevoljen reče: »Da bi bilo že, vraga, vsaj enkrat te preje konec!« In res, še isti večer jo je izvil. (Kelemina 1997: 169, št. 139)

V drugi povedki rojenica čevljarskemu pomočniku, ki se je oženil z njo, podari klobko preje, češ da naj gre tja, kamor se bo ta skotalila – ta ga res pripelje do drugih dveh rojenic, ki mu dasta toliko denarja za doto, da ga osel komaj nese. (Matevž Ravnikar – Poženčan, Rokopis, NUK, Ms 483, zvezek IX; navedeno po Krojej 2008: 238–9).

Medtem ko je v portugalski povedki prehitro pretrgana nit onemogočila dokončno izvitje *moure* iz njenega začaranega stanja in jo zadržala v vmesnem svetu, je tu simbolno pretrganje niti iz preje (na verbalen način, z besedami, s katerimi ljudje izrečejo, da je nit končana ipd.) onemogočilo večno odvijanje preje, s čimer je bil prekinjen stik z drugim svetom, od koder je preja oz. nit očitno prihajala. V obeh primerih je torej pretrgana nit prekinila stik z onim svetom; razlika med obema povedkama je torej le v tem, da je bila posledica pretrganja niti v portugalski povedki negativna zato, ker je onemogočila mouri izvitje z onega sveta na ta svet, v slovenski pa zato, ker je na ta svet onemogočila prihajanje bogastva z onega sveta.

Da nit oz. preja po ljudskih verovanjih vzpostavlja stik med svetovoma, se na malce drugačen način kaže tudi v hrvaški pripovedi o vili, ki ženske uči, kako naj zdravijo in pomagajo ljudem, te pa po njenem učenju postanejo *vilenice*, označene torej z imenom, ki izhaja iz besede »vila«, kar pomeni, da pridobijo njene sposobnosti oz. karakteristike. Da bi si bolje zapomnile, kaj jih vila uči, morajo prejo jesti⁴, med procesom učenja so povezane z nitjo iz preje, ki jo držijo v rokah, obenem pa morajo medtem, ko jih vila uči, skupaj presti ali vsaj trgati predivo – tiste, ki tega ne počno, vile namreč ne morejo slišati⁵. Preja torej tu pravzaprav omogoča stik med svetovoma:

V križevački župniji in po hrvaškem Zagorju ljudje pravijo, »da na svaki stari petak Vila s neba doleti, da uči ženske, kako treba liječiti i ljudem hasniti. Ove žene moraju počī s razpletenimi vlasi u zeleni lug, ondje se dvije od njih zajedno s Vilom uzapnu na kojegodar

⁴ Jedenje oz. žvečenje preje bi lahko razumeli kot »pređenje«: prim. različico pravljice ATU 510A iz Vipave, ki jo je zapisal Anton Pegan, v kateri krava prejo poje prejo, potem pa izloči spredene niti (štrene) (Krojej 1995: 178; prim. tudi 159). Zahvaljujem se Andreju Pleterskemu za opozorilo in Moniki Krojej za podatke.

⁵ Po mnenju Čiče gre tu za opis iniciacijskega procesa (2002: 89).

staro drvo, te slušajući Vilu morajo predivo jesti, da si bolje zapamte, šta ih Vila uči; kad se nauče, postanu vilenice. Ove dvije ženske na drvu, kao i sve ostale slušateljice izpod drva, stoje u savezu kroz jednu nit od prediva, koju u ruci drže, pa dok Vila govori, moradu zajedno presti, ili kako puk veli, trgati predivo. (One izpod drva nejeđu predivo). Koja od njih toga neradi, nečuje govoreću vilu, te nenauci ništa.» (Čiča 2002: 89–90).

V ruski pravljici *Carjevič Ivan in Beli poljanin* majhen klobčič, ki ga Ivanu podari starec v gozdu, s kotaljenjem skozi temen gozd vodi princa Ivana pri njegovem iskanju junaka. Podobna predstava se kaže tudi pri vrvi, ki jo Ivan in Beli poljanin skupaj spleteta iz jermenov, narejenih iz bikovih kož. Ta je tako dolga, da je en konec na tem, drugi pa na drugem svetu (Afanasjev 2007: 216–23; prim. Borghini 2002: 238–40).

Kot trdita Gaignebet in Florentinova, tudi nit, spletena v vrv, ki jo na na 25. januar (praznik Spreobrnitve svetega Pavla, ki v Franciji velja za dan vrvarjev), tj. dan, ko po nju-ni interpretaciji duše krožijo med svetovi, splete sveti Corder (Vrvar), omogoča stik med svetovoma: po njej se vzpenjajo in spuščajo ljudje in bogovi (1974: 65).

Nit in duše nečistih umrlih

Če lahko torej nit razumemo kot nekakšno vez med svetovoma, nas ne more čuditi, da nit, prejo, predenje pogosto najdemo povezane tudi z dušami umrlih, zlasti nečistih umrlih, ki niso povsem niti na tem niti na onem svetu.

Po verovanju na francoskem podeželju so se duše umrlih vračale ponoči po nit ali pa so delale na kolovratu (Sébillot 1981: 142). Po verovanjih iz Sorške doline v Sloveniji duše umrlih predejo ali pa se kažejo v podobi klobčiča oz. zvite volne. Tako so v Spodnjih Danjah (Sorica), kadar so na podstrešju slišali čudne zvoke, govorili, da slišijo kotaljenje krvavih klobčičev volne, ki jih prede duša grešne pokojnice: »Predla je. Se j vračala nazaj in gor kat di preda. Preda vouna in tista ženska j mogla nekej nardit, na vem kuga, di ja j vest pekla. /.../ A j kešn krvav žlučin nardila, boh ve kuga, bedn na ve.« Druga pripoved govori o pokojniku, ki je po smrti prihajal strašit v podobi klobčiča: »(...) Gustelj je še na stara leta pripovedoval, kako je smrt prišla po njegovega ata. Ostal mu je stari ata, katerega pa ni nič ubogal in mu je vedno nagajal. Ta mu je zagrozil, da ga bo po smrti hodil strašit, ker je tako žleht. In ga je res. Kadar je zvečer Gustelj ležal na peči, je v 'zičku' (klopi ob krušni peči – op.avt.) zašumelo in po podu se je zavalil klobčič in izginil skozi zaprto okno.« (Pintar 2007: 28–9).

Zveza duš nečistih umrlih, ki iz različnih razlogov ner morejo povsem zapustiti tega sveta in oditi na onega, z nitjo, klobčičem volne, predenjem ipd., očitno tudi tu kaže na njihovo vmesno stanje, nedokončanost njihovega življenja, tako kot je bilo razvidno iz verovanja o *mourah*.

Nit – most na drugi svet

Predstava o niti kot zvezi med svetovoma živih in mrtvih pa se ne kaže zgolj implicitno v verovanjih o vilah in drugih bajnih bitjih ter o nečistih pokojnikih, ampak jo je mogoče prepoznati tudi v indoevropskih predstavah o mostu, ki vodi v onstranstvo in ki je pogosto prikazan v podobi niti. O mostu, ki ni širši od niti, prek katerega mora duša po

smrti, poje recimo stara angleška pesem ob bedenju pri mrliču: *Most groze, nič širši od niti*⁶ (Saxo 1.8.14 p.30; navedeno po: West 2007: 390).

Podobno predstavo najdemo v srbski ljudski pesmi, ki govori o materi svetega Petra, ki hiti za sinom v raj, ta pa je zaradi grehov ne spusti vanj, temveč ji svetuje, naj se v raj vrne po niti – a nit se strga in mati pade v pekel:

Majka svetoga Petra

(...) »Vrat' se natrag, moja majko,
te nastavljalj sve vlakance,
sve vlakance po vlakance,
i po njemu u raj pođi!«
Povrati se stara majka,
nastavljala sve vlakance,
sve vlakance po vlakance.
pošla majka po vlakancu,
da bi raja dostajala;
prekide se to vlakance,
pade majka usred pakla.
(Karadžić 1969/I.: 100–1, št. 208)

Včasih se pot – most na drugi svet primerja tudi z *lasom*: vizija sv. Pavla prikazuje most, ki povezuje naš svet z rajem in naj bi bil »ozek kot las«. Podobno predstavo najdemo pri arabskih piscih in mistikih: most, ki povezuje zemljo z zvezdnim predelom in rajem, naj bi bil »tanjši od lasu« (Eliade 1985: 351).

Tudi v folklori se ideje o mostu, brvi, niti in lasu, ki vodijo na drugi svet, pogosto prepletajo. V podonavskih vaseh Bolgarije je tako npr. zapisano verovanje, da se na drugi svet pride prek lasu (ali ozke brvi). (C. Vranska, Apokrifite za bogorodica i blgarskata narodna pesen, Sofija 1940, str. 179–81; navedeno po: Zečević 1982: 29). Črnogorci v Kosanici pravijo, da duša na poti s tega na oni svet najprej naleti na steno, za katero je prepad, pekel, za njim pa je druga stena, za katero je raj. Arhangel Mihajlo se ob smrti grešniku ušede na prsi, mu vzame dušo ter jo nese na nebo: *Čim dođe do prve stene, pušta dušu da pređe preko jedne dlake, koja se nalazi kao most preko ove ogromne provalije, a liči ljudima na gredu, koja je prikrščena za drugu stenu, na onu stranu gde je raj. Čim naiđe grešna duša na dlaku, gresi pretežu, dlaka se kida i duša pada u pakao gde je dočekuju đavoli i muče je.* (Vukanović 1935: 127–8). Verovanje iz Podibra (Srbija) je precej podobno črnogorskemu: pravijo, da na drugem svetu dočaka dušo nadangel ter izmeri njena dobra in slaba dela, zatem pa dušo napoti proti raju, ki vodi preko pekla. Če je duša pravična, se ji zazdi pot prek pekla kot širok most, če pa pretehtajo njena zla dela, se ji zazdi »ozka kot las» in pade v pekel (Nodilo 1981: 523). Tudi po verovanjih iz Glumče se v raj pride prek pekla, prek katerega je položen dolg *las*, prek katerega mora duša umrlega: pravični pridejo čezenj, grešniki padejo v pekel (Zečević 1982: 29). V vasi Dupljaji pri Beli Crkvi (Srbija) je bila zapisana ljudska pesem, ki prav tako govori o lasu, ki vodi na drugi svet:

⁶ *The bridge of dread, no brader than a thread.*

»Tamo ima tanka dlaka,
Gde prolazi duša svaka,
Sve prodoše, jedna ne mogaše,
Kad je stigla nasred pakla,
Otkide se tanka dlaka,
I on pade nasred pakla.« (Zečević 1982: 29).

Predstava o lasu kot mostu na drugi svet ni tako neprimerljiva s predstavo o niti, kot se morda zdi na prvi pogled. Tudi lase, tako kot prejo, so namreč некоč uporabljali kot nit, surovino za tkanje, kar dokazujejo arheološki dokazi, npr. kosi tkanine iz človeških las iz Starega Města na Češkem (Krasnik 2008: 45).

Zvezo med lasmi in prejo potrjuje litvanska zgodba o boginjah predenja, ki jih neka ženska povabi, da naj predejo namesto nje. Res začno presti s svojimi kolovrati, toda ženska se zaveda, da bodo, ko jim bo zmanjkalo preje, nadaljevale s predenjem njenih *las* (Lithuanian mythological tales 2002: 22; The spinning goddesses). Podobno v litvanski čudežni pravljici Čarovničino posestvo (ATU 334) dekle opazuje posestvo čarovnice: vhodna vrata so zaprta s človeško roko in notranja vrata s človeško nogo; na ogradi vise človeške glave; v hiši je na mizi človeški želodec, poln krvi, in človeški lasje zvezani leže vsepovsod po tleh. Čarovnica nato dekletu razloži prav pomen tega, kar je videla: vhodna vrata so zaprta z zapahom, notranja vrata so zavarovana z zatikalom, glave so namesto posod, želodec je njena posoda z omako; in *lasje so lanena vlakna za predenje* (Kerbelytė 1999: 175–176; navedeno po: Racėnaitė 2008: 135).

Nit in ustvarjanje človeka

Preja oz. nit vodi torej iz sveta živih v svet mrtvih, a pot lahko poteka tudi v obratni smeri, iz sveta mrtvih v svet živih. Otroci, ki po tradicijskih predstavah prihajajo z onega sveta na ta svet (prim. Vaz da Silva 2008a), od tam po verovanjih lahko pridejo tudi po niti.

Takšno predstavo najdemo v Polesju, kjer so ohranjeni mnogi zelo arhaični slovanški lingvistični in folklorni elementi. Ena od tipičnih razlag na vprašanje *Od kod otroci?* vsebuje motiv spusta otroka z neba *po niti*: »Bog na niti spustil« (Bog na nitoccy spustiu) (Homorsk); »Z neba so te na zlati vrvici spustili« (Cjabe z neba na zolotoi vjaroucy spustili) (Homorsk); »Bog te je z neba na rdeči nitki spustil« (Bog z neba na krasnoi nitački spustiu) (Golubica), odgovarjajo starši na vprašanja otrok, od kod so prišli (Vinogradova 2000: 351).

Posredno bi lahko takšno predstavo prepoznali tudi v magijskih praksah srbskih in turških žena, ki na vsakega otroka, ki ga rodijo, navežejo nit, na katero naredijo vozle⁷ – verjamejo, da dokler ne bodo razvile vozlov, tudi ne bodo rojevale (navedeno po Saintyves 1987: 88). Ta običaj bi morda lahko razumeli kot simbolno zavezovanje niti, ki bi lahko omogočila prihod novih otrok z onega sveta.

Prav tako je v kontekstu predenja mogoče razumeti razmerje med bivanjem na tem ali onem svetu, in sicer kot opozicijo *nespredena preja – spredena nit*. Kot piše Karen Bek–

⁷ Ta ideja je prisotna tudi v drugih vrstah magije: za impotentne in neporočene moške v Makedoniji verjamejo, da so »zavržani«, tj. da jih je *magepnica* (*madesnica*) zavezala (prim. Mencej 2005: 52–5).

Pedersen, bi lahko košaro za volno interpretirali kot podobo, povezano z rojstvom – s košaro kot simbolno maternico, nespredeno volno v njej pa kot kos tekstila, ki še ni izdelan, ali kot še ne rojenega ali popolnoma ustvarjenega človeka. »Ustvarjanje tekstila bi bilo torej enako ustvarjanju človeka, neke vrste poroda (...)«, meni (2008: 173–4). Odlomek iz danske sage razume kot besedilo, v katerem se jasno povezujeta delo s tekstilom in rojstvo:

Sigurðr se je šel posvetovat s svojo materjo, ki je bila izvedena v magiji. Rekel ji je, da mu je sreča zelo nenaklonjena, da njegove možnosti niso večje od ena proti sedem. Ona mu je odgovorila: Obdržala bi te v svoji košari za volno dlje, če bi vedela, da boš živel večno, a tukaj vlada usoda, ne svet človeka; bolje je umreti dostojanstveno kot živeti sramotno (...)»⁸ (Orkneyinga saga 11; Flateyjarbók, c. 1387–1395; navedeno po Bek–Pedersen 2008: 176–79)

Pogosto naletimo tudi na alegorične predstave o “materi kot preslici” skupaj z “otrokom kot prejo na vretenu”. Take predstave so verjetno oblikovale metaforično predstavo o življenjski dobi kot o “spredeni preji” (Badalanova Geller 2004: 231). Kot dodaja Kilbourne Matossianova, je mogoče v tej predstavi videti tudi simbolno zvezo med predenjem in človeškim tkivom: »Razumevanje nespredene volne v košari kot kosa tkanine, ki še ni izdelana, ali človeka, ki še ni rojen ali popolnoma ustvarjen, in ustvarjanja tkanine kot ustvarjanja človeka, neke vrste porodnega procesa, nam pomaga razumeti še eno paralelo: simbolno zvezo med nitjo in telesnim tkivom.« Trdi, da »v simbolizmu zahodne civilizacije presti in tkati na vsak način pomeni ustvarjati človeško tkivo.« Tkivo naj bi prvotno pravzaprav celo pomenilo »nekaj spredene« (Kilbourne Matossian 1924: 331). Tudi v Vedah najdemo predstavo, v kateri je kontinuiranost človeškega življenja koncipirana kot izvljučena nit ali raztegnjen trak iz blaga (AV 10.2.17) (West 2007: 380).

Tako je naloga ženskih boginj usode Urth, Verthandl in Skuld v nemški oz. Urthr, Verthandi in Skuld (Usoda, Bitje in Nujnost oz. sedanost, preteklost in prihodnost) v islandski tradiciji določiti usodo novorojenčka ter pomagati pri porodu, stkale pa naj bi tudi amniotično membrano (Belmont 1971: 57). Boginje predenja predejo torej zato, ker ima njihova dejavnost magično moč: na ta način spredejo telesno tkivo novorojenca, ovijejo trak okoli otroka. Hetitska beseda za vreteno celo izhaja iz glagola “živeti” (GIŠ huiša) (Kilbourne Matossian 1924: 331; prim. tudi Cottica 2004: 200).

Simbolizem predenja se nadaljuje tudi v krščanski ikonografiji Device Marije in Eve: vreteno in preslica sta veljala za klasična atributa Eve po njenem izgonu iz raja in Device Marije med oznanjenjem: »V tej podobi je predeča Eva kot „mati vseh živih bitij” simbol tako nebesnega kot zemeljskega materinstva, medtem ko je dejanje predenja prepoznano kot ekvivalent dejanju (pro)kreacije. Enako je tkanina Kristusovega telesa, ki ga je spredla ali stkala Marija, nova Eva, razumljena kot »blago brez šivov«, v katerem sta človeško in božansko prepletene v eno (Badalanova Geller 2004: 213, prim. tudi 216, 236–7). Mitološki vzorec *predenje* = *spočetje* tvori podstat »Marijinega oznanjenja« v apokrifnem Protoevangeliju (11:1–3) (Badalanova Geller 2004: 231; Bek–Pedersen 2008: 174). Ta podoba je pogosto prikazovana v krščanski ikonografiji, zlasti v vzhodni Evropi, kjer je Marija

⁸ *Sigurðr went to consult his mother, who was skilled in magic. He told her that the odds against him were heavy, at least seven to one. She answered: 'I would have kept you for a long time in my wool basket if I knew that you would live forever, but it is fate which rules, and not where a man is from; better to die with dignity than to live with shame (...)*

⁹ prev. avt.

prikazana z vretenom, pogosto pa je prikazan tudi Jezus kot otrok v njej tam, kjer ji nit prekriža trebuh. To jasno kaže na predstavo, da je ustvarjanje niti simbol ustvarjanja človeka (Badalanova Geller 2004: 217–34).

Nespredena preja – spredena nit

Gibanje volne navzdol s preslice na vreteno, medtem ko se spreda v nit, lahko po mnenju Pietra Plasa razumemo kot gibanje od »divjega« v »domač« prostor (2004: 265–6). Če lahko »divji prostor« razumemo kot oni svet ali pa vsaj kot njegovo »preddverje«, kar po ljudskih verovanjih tudi predstavlja, gre torej pri predenju pravzaprav za simbolno gibanje z onega sveta na ta svet. Predenje velja za tisto tipično žensko opravilo, ki ločuje »naravo« od »kulture«, saj iz preje nastajajo oblačila, eden od najbolj značilnih aspektov človeške kulture (Petreska 2006: 225).

To znanje je lahko izrabljeno v magiji, natančneje pri tehniki »preobračanja v človeško«, npr. v Bolgariji, kot piše Éva Pócs: »Če se po 11–mesečni nosečnosti rodi *zmejče* (zmajev otrok) z repom in krili, mora dvanajst devic ali devet stark v eni noči stkati srajco zanj. Konopljo raztrgajo z borovimi storži, spredejo in tkejo v popolni tišini. Ko končajo, oblečejo otroka vanjo, da bi pokrili njegov rep in krila. Če otrok ne bi bil oblečen na tak način, se ne bi razvil v zmaja in tako ne bi postal »svetnik zaščitnik« vasi. Ta srajca da takšnim otrokom »posebno moč, da lahko preženejo halo, tj. zmaja, ki prinaša točo.« (Georgieva 1983: 80, navedeno po: Pócs 2008: 97). Kot poudarja Éva Pócs, tehnike »preobračanja v človeka« kažejo, »da so od glavnih delovnih procesov človeške kulture predvsem kuhanje in peka ter predenje in tkanje tisti, ki imajo vitalno vlogo v udomačevanju ali oplemenitvenju demoničnega sveta narave in prvotno demoničnih aspektov človeške narave ter v ščitenju človeške kulture.« (2008: 97–8)

Podobno vlogo predenja v »počlovečenju« lahko zasledimo v pravljicnem tipu »Mladenič obljubljen vodni vili« (*The Nix of the Mill-Pond*, ATU 316), kjer junakinja moža, ki je v oblasti vodne deklice ponovno vrne v normalno človeško stanje tako, da na bregu reke prede lan na zlatem kolovratu. Kot trdi Maria Tatar, imajo v mnogih pravljicah predenje, tkanje in šivanje (skupaj z drugimi domačimi opravili) moč, da živali spreminjajo v ljudi (1987: 114–5).

Predenje – seksualnost in plodnost

Ob zavedanju te povezave med predenjem / nitjo in plodnostjo / spreminjanjem v »človeško«/ prehajanjem z onega sveta na ta svet je mogoče bolje razumeti tudi seksualne konotacije predenja in nekaterih drugih dejavnosti, povezanih s tekstilom, npr. teritve. V Franciji Sébillot piše o priložnosti za ljubezenske zveze med predilskimi večeri (1981: 136–8), predilski večeri so bili na Slovenskem menda priložnost tudi za spogledovanje, na pustni ponedeljek pa so v Sloveniji poznali posebno zabavo, na kateri so »prejo razdrli«. Ob tem je Valvasor v 17. stoletju zapisal: »Tako se konča preja, pri kateri na žalost tudi deviški cvet. (...) Tu se čez nekaj časa pokaže, da si je ta ali ona pripravila kaj živega, ko ji je bilo predivo zastoj dano.« (navedeno po Kuret 1989/II.: 511–3). Seksualne aluzije najdemo tudi v vedenju teric (teritev lahko razumemo kot predpripravo na prejo). Ponekod na Dolenjskem so recimo vse terice hkrati pokazale zadnjico moškemu, ki je šel mimo, skoraj povsod je bila navada, da so moškemu, ki je prišel mimo, ponudile šopek, ovit s predivom,

ki ga je moral ta odkupiti – če ga ni hotel ali jih je celo žalil, so mu v hlače nabasali pezdir in ga z njim potresli. V Ziljski dolini so terice rade zvale v svojo sredo mlajšega moškega, nato pa iznenada planile nanj, ga vrgle na tla, mu odpele hlače in mu vanje natlačile pezdir, podobno tudi v Slovenskih goricah itd. Plodnostna moč pezdirja se je kazala tudi v prekmurskem običaju, kjer so pezdir vrgli na posteljo fanta ali dekleta, ki sta bila godna za poroko. (Kuret 1989/II.: 60–5)

Nit in usoda

Tako kot je bila koža ovita okoli vretena telesa, je bila ovita okoli človeka usoda – Grki naj bi razumeli usodo in njene faze (npr. nesrečo, poroko, starost, bolezen, smrt itd.) kot niti, ki so jih spredli bogovi ali sojenice in jih dali človeku kot vence volne, niti oz. vezi (Onians 1954: 376, 378, 395, 429).

»Nit življenja« marsikje simbolizira človeško usodo. Vsepovsod po Evropi, enako tudi pri Hetitih in v Anatoliji, najdemo verovanja o bajnih bitjih in božanstvih, ki predejo in obnem s predenjem določajo usodo novorojenega otroka (glej pregled v West 2007: 379–86).

Grške predstave o *Moiri*, ki prede življenjsko nit, najdemo že v najstarejših filozofskih tekstih in tudi v novejših grških ljudskih verovanjih. Moire so v antičnih predstavah predilke¹⁰: ena nosi preslico, druga vreteno in najstarejša škarje; njihova imena so *Klotho* (Predilka), *Lachesis* (Dodeljevka) in *Atropos* (Nespremenljiva).

Spredena nit je navita na vreteno, vsak obrat oz. vrtljaj ustreza enemu letu življenja, navita nit predstavlja dolžino življenja. Najstarejša Moira prestriže nit in tako določi usodo. To verovanje zasledimo že pri Homerju, kjer boginje usode predejo nit človeškega življenja: »(...) kar so mu koli Usoda in stroge sestré Rojenice/ spredle od kraja že v nit, kadàr ga rodila je mati.« (Odiseja, 7, 197–8); »To, Teiresias moj, so napredli samí pač bogovi!« (Odiseja 11, 139) (citirano po: Homer, *Odiseja*, prevedel Anton Sovrè, 1966; prim. West 2000: 380; prim. tudi Brednich 1964: 159–60). Ahil pa »kašnje seveda prebil bo pač to, kar nit je Usode/ precej od kraja mu spredla, kadàr ga rodila je mati.« (Iliada, 20, 127–8; citirano po: Homer, *Iliada*, prev. Anton Sovrè, 1950).

Zveza sojenic s predenjem se kaže tudi v sodobni grški folklori: gre za tri starke, od katerih vsaj ena vedno prede, druga včasih nosi knjigo, v katero zapiše sklep, za katerega se dogovorijo, tretja pa škarje, s katerimi ob določenem času prereže nit življenja; včasih pa predeta tudi zadnji dve – ena nosi koš volne ali preslico, druga pa oblikuje nit (Lawson 1964: 124); ali pa Kloto prede življenjsko nit, Kalomojra deli srečo, Kakomojra pa nesrečo (Schubert 1982: 92).

Tudi rimske *Parce* so boginje, ki prisostvujejo rojstvu otroka in predejo niti usode – »Tebi seveda, ki dvakrat si rojen bil, dvakrat so parke spredle ob rojstvu to nit, dvojno začrtale pot« (Ovid, *Tristia* 5.3.25; citirano po: Publij Ovidij Nazon, *Pisma iz pregnanstva. Žalostinke in Pontska pisma*. Prev. Josip Jurca); »tam že čaka nanj Fortuna z velikanskim rogom obilja in tri Parke predejo zlate niti« (Petronius, *Satyricon* 29.6; citirano po: Petronij Arbitr, *Satirikon*. Prev. Primož Simoniti; prim. West 2000: 381). Podobno rezbarija z naslovom *Parce Hansa Baldunga Griena* (okrog 1500) prikazuje tri gole ženske, ki otroku predejo usodo; ena drži preslico, druga prede nit, tretja nit prereže (Brednich 1964: 198–9).

¹⁰ Cottica sicer trdi, da simbolizem predenja prvotno ni bil vključen v koncept Mojre; te naj bi ga absorbirale iz starejših boginj usode iz minojske in mikenske mitologije (2004: 185–6).

Vprašanje je, ali lahko o predenju govorimo tudi v zvezi z *Nornami*, ženskimi bitji, ki imajo v skandinavski mitologiji podobno vlogo – so bitja, ki določajo usodo in so obenem odgovorne za rojstvo in smrt: življenje dajejo, a ga tudi jemljejo (Belmont 1971: 176; Bek–Pedersen 2007a: 22–37, 63). Čeprav imajo vsesplošno reputacijo predic, Karen Bek–Pedersen trdi, da v staronordijskih mitoloških tekstih zaman iščemo jasne in nedvoumne podatke o tem, da bi predle ali tkale (2007, 2007a; prim. tudi Simek 2007[1984]: 237). Vsekakor Norne prisostvujejo porodu in oblikujejo življenje otroka in imajo opravka z nitjo ali vrvmi:

*Noč je padla na kmetijo, Norne so prišle,
one, ki so oblikovale njegovo življenje za Gospoda;
odločile so, da bo princ zelo slaven
in da bo veljal za najboljšega od vojščakov.*

*Trdno so spletle niti usode,
ko so se gradovi zrušili v Brálundu;
ločile so zlate niti
in jih pritrđile v lunino središče /nebo/.¹¹
(Helgakviđa Hundingsbana A 2–4; citirano po: West 2000: 382).*

Litvanska zgodba iz 1839 pripoveduje o *dieves valditojes* (vladajočih božanstvih) kot o sedmih boginjah, od katerih je "prva spredla življenja ljudi s preslice, ki ji jo je dal najvišji bog, druga je pripravila osnovo za tkanje, tretja je vanjo vpletla niti, četrta je pripovedovala zgodbe, da bi zvalila delavce v stran od dela, kajti prekinitvev dela bi uničilo tkanje, peta jim je prigovarjala k marljivosti in podaljšala življenje, šesta je prerezala niti, sedma je tkanino oprala in jo dala najvišjemu bogu in ta je postala mrtvaški prt človeka (Grimm 1883–8, 416 n.2 (Das Ausland 1839, no. 278); 722); citirano po: West 2000: 384)

V Latviji poznajo enake boginje, imenovane Láimas, ki prav tako določajo otrokovo življenje:

*Laima, Laima za fanta,
ki je rojen na svet!
Zanj je Laima spletla laneno nit
in jo namočila v srebro.¹² (LD 1176 = Jonval no. 774; citirano po: West 2000: 384)*

¹¹ *Night fell on the homestead, the Norns came,
they who shaped his life for the lord;
they ruled the prince should be most famous,
and that he'd be held the best of the warriors.*

*They twisted strongly the strands of fate
as castles crashed in Brálund;
they separated the golden threads
and fastened them in the moon's mid hall /the sky/. (...) Prev. avt.*

¹² *Laima, Laima for the boy,
who is born to the world!
For him Laima twisted the flaxen thread,
steeping it in silver.*

Referenco na predeče sojenice najdemo po mnenju Kilbourne Matossian tudi v ruskem zdravilskem uroku: *Na gori so sedele tri sestre; predle so tenko nit.* (1924: 333)

Na povezavo predenja in usode kažejo tudi sledovi v jeziku, npr. slovenski rek *presti niti človekove usode* v pomenu »določati človekovo usodo« (SSKJ 1986/3: 138), o *rojenicah* (ki jih avtor tu imenuje Parke) pa so v 19. stoletju (na Gorenjskem) zapisali tole pripoved:

O teh pravijo, da so tri, ki ob rojstvu človeka vsekdar pridejo v hišo, da določijo njihovo usodo. Hlebec kruha mora biti ob tej priložnosti zanje vselej na mizi pripravljen. Ena izmed Park nasnuje nit življenja, druga prede dalje, tretja pa ob človekovi smrti nit življenja prereže. Imena teh Park ne navajajo. (Matevž Ravnikar – Poženčan, Rokopis, NUK, Ms 483, zvezek IX; navedeno po Kropelj 2008: 238).

Kajkavske (Hrvaška) sojenice so tri, pokažejo pa se redko, še najpogosteje dekletom, ki jih med drugim učijo *presti* (Valjavec 1866, št. 1: 24–5; navedeno po Kropelj 2008: 239). Pri južnih Slovanih je nit simbolno povezana s percepcijo človekovega življenja kot preje, ki jo po verovanjih v Makedoniji in Bolgariji predejo *orisnice, narečnice, rečnice* (Badalanova Geller 2004: 231). Na Hrvaškem, v Srbiji in Bolgariji so pravili, da tri sojenice (sudjenice, suđice, usude, sudjaje, rođenice, orisnice) najpogosteje tretjo noč po otrokovem rojstvu določijo otroku usodo (Čajkanović 1994/ 5: 247–52; Đorđević 2002: 104; Radenković 1995). Vreteno in preslica sta razumljena kot njihova konstantna atributa, usodo naj bi določale med predenjem, dolžina napredene niti ob otrokovi glavi pa uteleša njegovo usodo (Badalanova Geller 2004: 235).

Povedka iz Ohrida (Makedonija) pripoveduje o *narečnicah* (sojenicah, rojenicah), treh ženskah, ki sedijo ob ognjišču in predejo nit življenja: prva prede na vreteno, druga je med govorjenjem, tretja pa po napovedi usode prereže nit s škarjami (Petreska 2006: 225). Spomenik iz Orehovca severovzhodno od Prilepa kaže tri ženske v nošah, z dvignjeno levo roko in spuščeno desno roko, v kateri nosijo vreteno (Schubert 1982: 90–1, op. 12).

Kot piše Brednich, je tudi na nekdanjem Češkoslovaškem mogoče najti sledove verovanja, da novorojencu rojenice navijejo njegovo življenjsko nit. Dolžina te zlate niti pomeni človeško življenje, katerega konec določi najstarejša Sudička s tem, ko nit prereže (prim. Machal 1891: 79, Koštal 1890: 522, navedeno po: Brednich 1964: 184). Po Navrátilovi sicer menda sojenic niso povezovali s predenjem, a vendarle so jim ljudje, da bi otroku določile prijaznejšo usodo, nastavljali med drugim tudi kolovrat in škarje (Navrátilová 2004: 53) itd.

Pri Romunih najstarejša sojenica, Ursitoarea, prede življenjsko nit, srednja, Soartea, napoveduje dogodke v življenju novorojenca, tretja, Moartea, pa določi trenutek smrti s tem, da nit preseka. Po drugem poročilu prva, Ursitoarea, drži preslico in vrti vreteno, druga, Soartea, prede nit, najmlajša, Moartea, s škarjami odreže nit življenja. (Brednich 1964: 171).

Nit in smrt

V slovenskem jeziku poznamo reke, kot so *prestriči, pretrgati nit življenja* (ekspresivno: povzročiti smrt), *njegovo življenje visi na niti* (ekspresivno: je zelo ogroženo, je zelo bolan) (SSKJ 1986/3: 138), ki neposredno povezujejo nit s koncem življenja, smrtjo. Pomen

»biti mrtev« imajo tudi podobni francoski izrazi *être au bout de son rouleau* (biti na koncu svojega zvitka), *être au bout de sa doigte / aiguillée de fil* (biti na koncu klobčiča – t. j. toliko niti, kolikor je vdeneš v sivanko), l'Ille-et-Vilaine (Van Gennepe/1: 574). Ko nekdo umre, Grki rečejo: *Njegovo vreteno je navito do kraja* (Kilbourne Matossian 1924: 331). Kot piše Lawson, so reki v pomenu »umreti«, kot so *njegovo vreteno je navito do kraja* ali *njegova nit je prerezana* ali *njegova nit je končana*, izrazi, ki implicirajo predstavo, da sojenice vsakemu človeku ob rojstvu dodelijo količino surove volne, iz katere dan za dnem predejo, dokler ni nit življenja dokončana (1964: 124).

Tako kot je otrok rojen rojen z nitjo, ovito okoli vretena svojega telesa, tudi zapusti svet ovit z nitjo. Mrtvaški prt ali trak tkanine, ki se ovije okrog trupla, je tesno povezan z vrvjo ali povojem (Onians 1954: 420) in se v ljudskih verovanjih enači z ovijanjem usode, ki jo podeljujejo bogovi. Mrtvaški prt je ovit okrog trupla v spirali, enako kot nit okrog vretena¹³. Ko predenje¹⁴ preneha, sledi smrt. Smrt je torej proces odvijanja niti življenja z vretena telesa oz. hrbtenice. (Kilbourne Matossian 1924: 331–2) Človeški življenjski cikel od rojstva dalje je bil torej razumljen kot kontinuirano ovijanje niti (trakov) oziroma telesnega tkiva in sreče ter usode okrog človeka, in smrt pa kot odvijanje te niti oziroma trakov.

Tako lahko torej Tezejevo odvijanje niti, ki mu jo podari Ariadna ob vstopu v labirint, v kontekstu takšnega razumevanja simbolike niti razumemo kot vstopanje v »oni svet« (kot je bil kretske labirint tudi interpretiran – prim. Wright 2001: 15) in njegovo ponovno navijanje niti ter vračanje iz njega po uboju Minotavra kot ponovno vračanje v svet živih. Enako lahko Penelopino tkanje mrtvaškega prta za Laerta podnevi in njeno podiranje vsega, kar je podnevi natkala, ponoči, med čakanjem snubcev, razumemo kot neke vrste poskus razveljavljanja časa:

*(...) poleg različnih izvinkov izlegla je tole ukano:
dala je v sobo postaviti statve si dobro velike,
tkala je platno tenkó, obsežno, a nam je dejala:
»Čujte me, snubci mi mladi. Mrtèv je božanski Odísej,
vendar ne silite v zakon me, preden dodelam odevo,
pravkar jo tkem, da zaman ne kvari se lepa mi preja;
to mrtvaški bo prt, namenjen heroju Laertu,
kadar usoda temná zadene nemile ga smrti. (...)*« (2.93–100)

*Spešijo svatbo oní, a jaz jim spletam ukane.
Najprej navdihnil srcé je z mislijo tole me demon:
dala postaviti v sobo sem statve si dobro velike,
tkala sem platno tenkó, obsežno, a njim sem dejala:*

¹³ Še do danes ta ideja o tranziciji iz in v svet mrtvih po mnenju Vaz da Silve živi v šegi povijanja mrliča v mrtvaški prt in zavijanja dojenčkov. V Anatoliji (a to velja tudi za vse evropske pred-moderne družbe) tako dojenčke kot starčke zavijajo z belo tkanino. Še več, opozarja tudi, da plenice novorojenčka uporabijo tudi kot njegov mrtvaški prt. Na drugi strani van Gennepe poudarja, da so v Franciji iste ženske umivale in povijale otroke ter starce. Verdier tudi pravi, da se ljudje na francoskem podeželju enako bojijo novorojenčkov kot trupel, kajti otroci naj bi prihajali z onega sveta (prim. Vaz da Silva 2008: 71).

¹⁴ Podobno velja tudi za tkanje: »Najprej se niti navije v osnovo, njihova dolžina simbolizira dolžino življenja. Volnene niti simbolizirajo spremenljivost življenja. Ko se tkanje konča, nastopi smrt. Tkanina, ki nastane kot rezultat, je mrtvaški prt. Ta prt, ki je bil prvotno napoved izkušnje človekovega prihoda, ki so ga stkale sojenice, zdaj predstavlja zgodovino človekovega življenja.« (Kilbourne Matossian 1924: 331-2)

»Čujte me, snubci mi mladi. Mrtèv je božanski Odísej,
 vendar ne silite v zakon me, preden dodelam odevo,
 pravkar jo tkem, da zamàn ne kvari se moja mi preja!
 To mrtvaški bo prt, namenjen heróju Laertu,
 kadar usoda temná zadene nemile ga smrti.
 Kàj lahkó bi obrekle žené me v ljudstvu Ahajcev,
 ako bi ležal brez prta, ko mnogo blaga je pridobil.«
 To sem dejala, oní pa ustregli so z vernim mi srcem.
 Resda sem tkala nato podnevi ob velikih statvah,
 v noči pa parala spet, ko dala prinesti sem baklo.
 leta sem tri s prevaro slepila Ahajce.
 Kadar pa z letom četrtim so bližale zopet se Hore,
 v krogu po mescih bežečih premnogi končali se dnevi,
 tu so naposled po izdaji me dékel, teh psic brezobzirnih,
 resda zasačili snubci in grozno zagnali rabuko.
 Slednjič dotkala sem prt, na silo, četudi nerada. (19.137–56)

Dala postaviti v izbo je statve si dobro velike,
 tkala je platno tenkó, obsežno, a nam je dejala:
 »Čujte me snubci mi mladi, mrtèv je Odiséj božanski,
 vendar ne silite v zakone me, preden dodelam odevo,
 pravkar jo tkem, da ne kvari zaman se moja mi preja;
 to mrtvaški bo prt, namenjen heroju Laertu,
 kadar zadene moža usoda neusmiljene smrti.
 Kaj lahkó obrekle žené me v ljudstvu Ahajcev,
 ako bi ležal brez prta, ko mnogo blaga je pridobil.«
 To je dejala. A mi? Ustregli smo z vernim ji srcem.
 Res je tkala poslej podnevi ob velikih statvah,
 v noči pa parala spet, ko dala prinesti je bakle.
 Leta je tri s prikrito prevaro slepila Ahajce,
 kadar pa z letom četrtim so vračale zopet se Hore,
 (v krogu po mescih bežečih premnogi končali se dnevi),
 žensk je izdala jo ena, ki vse biló ji je znano:
 tu smo zatekli jo v hipu, ko parala svetlo je tkanje.
 Zdaj je odejo natkala, na silo, četudi nerada.
 že pokazal je prt, končavši obsežno tkanino,
 ta je, oprana, svetila kot sonce se ali kot luna (...) (24.129–48).
 (Citirano po (Homer, Odiseia, prevedel Anton Sovrè, 1966)

Tudi v ruskem uroku proti krvavitvi najdemo izraženo predstavo o tem, da je proces umiranja enak odvijanju niti življenja z vretena telesa. Tok krvi, ki prihaja iz rane, je enak tej niti, meni Kilbourne Matossianova:

Na morju, na oceanu, na otoku Bujanu, na majhnem belem kamnu sedi lepo dekle, ki ponovno navija svilo na krivo vreteno. Vreteno, vrti se, nit, pretrgaj se, in ti, kri, pojdi stran!«
 (Kilbourne Matossian 1924: 333).

Zato ni čudno, kot poudarja Cottica, da v pogrebni umetnosti ne najdemo več prikaza procesa predenja, ampak samo še predilskega orodja – orodje brez procesa namreč simbolizira konec biološkega procesa (2004: 202–3). Ker po tradicijskih verovanjih novo življenje prihaja iz smrti, kar lahko razumemo kot večno izmenjavanje duš med tem in onim svetom (prim. Vaz da Silva 2008a), pa lahko obenem predvidevamo, da se torej spredena nit ob smrti odvije in ponovno razprede v grobo prejo, surov, neobdelan material, iz katerega se ob vsakem ponovnem rojstvu ponovno začne spredati in ovijati nit.

S tem bi bilo mogoče razložiti motiv kače, ležeče na volni ob korenini drevesa, v beloruskih zagovorih:

*Na ravnem polju, na sinjem morju stoji hrast širokolist. Pod tem so hrastom stare ovce, ovce iz prejšnjega leta, črna volna. Na tej volni leži kača kačasta*¹⁵ (E. R. Romanov, Belloruskij sbornik 5, 1894, 108, št. 280; navedeno po Katičič 2008: 154).

*Na ravnem je polju jablana, pod to jablano je gnezdo iz runa črnega ovna; v tem gnezdu pa je kača.*¹⁶ (E. R. Romanov, Belloruskij sbornik 5, 1894, 181, št. 93; navedeno po Katičič 2008: 154)

Kačo bi morali po mnenju sodobnih raziskovalcev, ki skušajo rekonstruirati slovanško mitologijo, v kontekstu slovanske mitologije razumeti kot emanacijo praslovanskega boga onstranstva, Velesa/Volosa. Bog onstranstva leži torej na preji, nespredeni volni ob vznožju drevesa (tj. na onem svetu), ki predstavlja axis mundi (podoben zagovor najdemo tudi v hetitskem obrednem tekstu o plodnostnem bogu Telpinušu) (Katičič 2008: 154; prim. tudi Toporov 2002: 40–1). Med besedama je tudi etimološka zveza: ruska beseda *vólosén'*, ki je v tesni zvezi z Velesom/Volosom, pomeni (med drugim) dolgo ovčjo volno, volneno prejo (prim. Toporov 2002: 41).

Šege ob smrti

Predstava, ki povezuje nespredeno volno z bivanjem na drugem svetu, lahko nadalje pojasni tudi široko razširjeno šego polaganja preje, nepredene volne, neobdelane tkanine (čprav ljudje prilagajo, resnici na ljubo, tudi obdelane kose tkanine ali oblačila) na grobove – simbolno torej tega, v kar se duše umrlih vračajo in spreminjajo. »Tkanino za dušo« lahko predstavljajo kosi neobdelane tkanine in nepredene volne, pa tudi robčki, prti, serviete, oblačila, perilo. Pravijo, da se duša v njih »skrije«, da tam »počiva«, da je tam »zaščiten«, da tam »spi«, si »naredi gnezdo«, kajti duša je »tako lahka kot lan«. Na območju nekdanje Jugoslavije obesijo kos mrtvaškega prta na tram pod stropom, da bi tako zagotovili dom duši, na križe na grobu obesijo trakove za dekleta (in kravate za fante), robčke, prtičke, pasove, rute, brisače pa tudi preslico (z namotano kodeljo ali volno ali pa brez nje) ali vreteno. Vsi ti predmeti so namenjeni le mrtvim in se jih nihče ne dotika. Pogostnost, s katero ljudje zagotavljajo, da so ti predmeti nujni, je presenetljiva, poudarja Stahl. Klobčiči volne na križih in smrekah krasijo tudi grobove na južnem območju okrožja Hunedoara, Bolgari pa mečejo klobčiče na mesta, kjer je kdo umrl (Stahl 1987: 218; Đorđević 2002:

¹⁵ *U čistym poli, na sinim mori stoic dub šyrokolist. Pod tym dubom vovcy stary, perajary, čornaja vovna. Na tej vovni ljažic' zmeja zmjainaja.*

¹⁶ *Na čistom poli jablon', pod toj jabloneju s čornogo barana runa gnjazdo; a u tom gnjazdze zmeja.*

425; Đaković 1983). Šefik Bešlagić omenja palico z namotano volno za predenje (verjetno preprosta oblika preslice) tudi kot motiv na stečku (nagrobnem kamnu) iz Ljubinja (vzhodna Hercegovina), Marko Vego pa motiv kodelje ob liku križa za Bekijo (območje Gruda in Posušja v zahodni Hercegovini) (Đaković 1983). S predstavo, da se ob smrt začne odvijanje niti z vretena človekovega telesa, bi lahko razložili tudi simboliko odvijanja klobčičev oziroma niti v pogrebnih ritualih in njihovo polaganje na mesto smrti: na severu Moldavije (okrožje Dorohoi) so na začetku stoletja nosili krsto na pokopališče tako, da so hodili po zvitku bele tkanine, ki so ga odvijali od hiše do pokopališča (Stahl 1987: 218).

Sklep

Ker je predstava o niti in predenju prav zaradi njune simbolike vezi med svetovoma tesno povezana s prihodom otrok, duš, ki prihajajo z onstranstva, na ta svet, tako kot tudi s smrtjo oz. njihovim odhodom nazaj na drugi svet, ne preseneča, da imajo bajna bitja, ki so povezana s predenjem, nitjo ipd., največkrat plodnostne in/ali htonske karakteristike, ki so v mitoloških predstavah zaradi vloge Ženske kot generatorke življenja in smrti pogosto prepletene. Tako je po mnenju Kriničnaje v ruski *mari* mogoče prepoznati znake boginje smrti; tudi osnovo vere v *kikimoro* predstavlja kult mrtvih. V podobo rusalk naj bi se zlike predstave o nečistih pokojnikih. (Kriničnaja 1995: 5–6) Tudi Baba Jaga je povezana s svetom mrtvih, zlasti s kostmi mrtvih. Po mnenju nekaterih predstavlja temni aspekt Boginje Življenja in Smrti (Kilbourne Matossian 1924: 332), drugi jo imajo za htonično boginjo (Farrell 1993: 728). V Mojrah so se prepletli koncepti, kot so smrt, usoda, rojstvo in predenje: za Homerja je beseda *moira* abstrakten koncept usode, in *Moira* htonična boginja, ki prinaša smrt, ki je razumljena kot aspekt človekove usode (Cottica 2004: 185–6). Norne so v skandinavski mitologiji, ko smo videli spredaj, prav tako zadolžene tako za rojstvo kot za smrt.

Podobno sojenice v srednji in vzhodni Evropi veljajo za bitja s htoničnimi značilnostmi plodnostnih boginj, ki predejo usodo (Petreska 2006: 225). Vesna Petreska meni, da je verovanje v narečnice prežitek potez plodnostne boginje s htoničnimi karakteristikami, ki je povezana s predenjem in zavezovanjem ter odvezovanjem niti življenja (2006: 230). Enake interpretacije veljajo za bitja, ki v Evropi nadzorujejo tabuje predenja (prim. Mencej 2010).

Proces življenja lahko torej v luči te simbolike razumemo kot spredanje niti iz neobdelane preje ter navijanje, ki se začne ob rojstvu in traja do smrti, dokler ni vreteno človekovega telesa polno in se predenje konča. Tedaj se prične obraten proces: nit se začne odvijati in nato razpredati v nepredeno prejo. Razumljivo torej, da semantika glagola *viti* v slovanskih jezikih obsega oba pomena: ima tako konotacijo plodnosti, rasti, rojstva kot tudi smrti. Pomeni, ki jih ima ta glagol, so povezani s pozitivnim, z rastjo, zarodkom (začetkom), pomnoževanjem, razvojem, in na drugi strani z negativnim, nečisto silo in škodljivimi aspekti (Plotnikova 1996) – na eni strani torej s smrtjo in na drugi strani z življenjem. Predenje (vitje, navijanje, odvijanje) niti (in nit) je torej proces, ki povezuje rojstvo in smrt in označuje prehajanje med svetovoma živih in mrtvih, zaznamuje pa tudi vse, kar implicira stik med njima (bajna bitja, nečiste umrle).

Literatura

- Afanasjev Aleksander Nikolajevič 2007: *Ruske pravljice*. Prevedla Lijana Dejak. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- ATU=glej Uther
- Badalanova Geller Florentina 2004: The Spinning Mary: Towards the Iconology of the Annunciation. *Cosmos* 20, 211–60.
- Bek – Pedersen Karen 2007: Are the spinning Nornir just a Yarn? *Viking and Medieval Scandinavia* 3, 1–10.
- Bek – Pedersen Karen 2007a: Nornir in Old Norse Mythology, PhD Dissertation, The University of Edinburgh. (tipkopis).
- Bek – Pedersen Karen 2008: Weaving Swords and Rolling Heads. A Peculiar Space in Old Norse Tradition. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 167–80.
- Belmont Nicole 1971: *Les signes de la naissance, Études des représentations symboliques associés aux naissances singulières*. Pariz: Librairie Plon.
- Borghini Alberto 1999: Il gomitollo nel folklore: linee per una tipologia. Una fiaba russa e l'antico racconto di Teseo nel labirinto cretese. *Studia Mythologica Slavica* 2, 233–44.
- Brednich Rolf Wilhelm 1964: *Volkserzählungen und Volksglaube von den Schicksalsfrauen*. FFC 193. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Cardigos Isabel 1996: *In and Out of Enchantment: Blood Symbolism and Gender in Portuguese Fairytales*. FFC 260. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Cardigos Isabel 2008: The Enchanted Calendar of Moorish Women. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 105–28.
- Catháin Ó Séamas 1995: *The Festival of Brigit. Celtic Goddess & Holy Woman*. Dublin: Duldangan Press.
- Cottica Daniela 2004: The Symbolism of Spinning in Classical Art and Society. *Cosmos* 20, 185–210.
- Čajkanović Veselin 1994: *Stara srpska religija i mitologija*. Beograd: Srpska književna zajednica, Beogradski izdavačko-grafički zavod, Prosveta, Pantenon M.A.M.
- Čiča Zoran 2002: *Vilenica i vilenjak. Sudbina jednog pretkršćanskog kulta u doba progona vještica*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
- Devlin Judith 1987: *The Superstitious Mind, French Peasants and the Supernatural in the Nineteenth Century*. New Haven and London: Yale University Press.
- Đaković Branko 1983: *Prilozi u grob na području Jugoslavije*. Zagreb: Oddelek za etnologiju. Magistrska naloga (tipkopis).
- Dorđević Tihomir R. 2002: *Životni krug. Rađanje, svatba i smrt*. Niš: Prosveta.
- Eliade Mircea (Elijade Mirča) 1985: *Šamanizam i arhajske tehnike ekstaze*. Novi Sad: Matrica srpska.
- Farell Dianne E. 1993: Shamanic Elements in Some Early Eighteenth Century Russian Woocuts. *Slavic Review* 52/4 (Winter), 725–44.
- Gaignebet Claude, Florentin Marie-Claude 1974: *Le Carnaval. Essais de mythologie populaire*. Pariz: Payot.

- Gennep Arnold van 1998: *Le folklore français*, Vol. 14, Pariz: Robert Laffont.
- Homer 1950: *Iliada*. Prevedel Anton Sovrè. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Homer 1966: *Odiseja*. Prevedel Anton Sovrè. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Karađić Vuk Stefanović 1972: *Etnografski spisi, Sabrana dela Vuka Karađića*. Beograd: Prosveta.
- Katičić Radoslav 2008: *Božanski boj. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb, Mošćenička Draga: Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Kelemina Jakob 1997: *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva. Z mitološkim uvodom*. Bille: Studio Ro.
- Kilbourne Matossian Mary 1973: In the Beginning, God Was a Woman. *Journal of Social History* 6(3): 325–43.
- Krasnik Barbara 2008: *Noša starih Slovanov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta (tipkopis).
- Kriničnaja N. A. 1995: *Nit' žizni. Reminiscencii obrazov božestv sud'by v mifologii i fol'klore, obrjadah i verovanijah*. Petrozavodsk: Izdatel'stvo petrozavodskogo universiteta.
- Kropej Monika 1995: *Pravljica in stvarnost. Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih Štrekļeve zapuščine*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Kropej Monika 2008: *Od ajda do zlatoroga. Slovenska bajeslovna bitja*. Celovec: Mohorjeva družba.
- Kropej Monika 2008a: Slovene Midwinter Deities and Personifications of Days in the Yearly, Work, and Life Cycles. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo. Str. 181–98.
- Kuret Niko 1989: *Praznično leto Slovencev I., II*. Ljubljana: Družina.
- Kuret Niko 1997: *Opuscula selecta. Poglavlja iz ljudske kulture*. Ljubljana: SAZU.
- Lawson John Cuthbert 1964: *Modern Greek Folklore and Ancient Greek Religion. A Study in survivals*. New York: University Books.
- Lithuanian Mythological Tales* 2002. Compiled by Norbertas Vėlius. Vilnius: VAGA.
- Marjanić Suzana 2006: Witches' zoopsychonavigations and the astral broom in the worlds of Croatian legends as (possible) aspects of shamanistic techniques of ecstasy (and transe). *Studia mythologica Slavica* 9, 169–202.
- Mencej Mirjam 2005: Witchcraft in Eastern Slovenia and Western Macedonia – a comparative analysis. V: *Post-Yugoslav Lifestyles Between Tradition and Modernity*. Zmago Šmitek, Aneta Svetieva, ur. Ljubljana: Faculty of Arts, 37–67.
- Mencej Mirjam 2010: A fonástabut megsértők büntetői Szlovéniában. In Pócs Éva, ur.: *Mágikus és szakrális medicina. Vallásetnológiai fogalmak tudományos közéletésben*. (Tanulmányok a transzcendensről VII.) Budapest: Balassi Kiadó (v tisku).
- Navrátilová Alexandra 2004: *Narození a smrt v české lidové kultuře*. Praga: Vyšehrad.
- Nodilo Natko 1981 (1885–1890): *Stara vjera Srba i Hrvata*. Split: Logos.
- Onians Richard Broxton 1954: *The Origins of European Thought About the Body, the Mind, the Soul, the World, Time, and Fate*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ovidij Publij Nazon 1959: *Pisma iz pregnanstva. Žalostinke in Ponska pisma*. Prev. Josip Jurca. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

- Petreska Vesna 2006: Demons of Fate in Macedonian Folk Beliefs. V: *Christian Demonology and Popular Mythology II*. Gábor Klaniczay, Éva Pócs, v sodelovanju z Eszter Csonka-Takács, ur. Budimpešta, New York: Ceu Press, 221–36.
- Petronij Arbiter 2006: *Satirikon*. Prev. Primož Simoniti. Ljubljana: Modrijan.
- Pintar Ana 2007: *Verovanja, šege in navade ob smrti ter ljudske povedke o smrti v Sorici in okoliških vaseh*. Seminarska naloga iz Folkloristike. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo (tipkopis).
- Plas Pieter 2004: Falling Sickness, Descending Wolf: Some Notes on Popular Etymology, Symptomatology, and »Predicate Synonymy« in Western Balkan Slavic Folk Tradition. *Zeitschrift für Slawistik* 3, 253–72.
- Plotnikova A.A. 1996: Slav. *viti v etnokulturnom kontekste. V: *Koncept dviženija v jazyke i kul'ture*. T.A. Agapkina, V.N. Toporov, S. M. Tolstaja, T. V. Civ'jan, ur. Moskva: Indrik, 104–13.
- Pócs Éva 1999: *Between the Living and the Dead*. Budimpešta: Central European University Press.
- Pócs Éva 2008: Concepts of Time and Space in European Werewolf Mythologies. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 89–104.
- Racénaitė Radvilė 2008: The Concept of the Inverse World in Lithuanian Folklore. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Faculty of Arts, 151–66.
- Radenković Ljubinko 1995: Mitološka bića vezana za rođenje deteta. *Etno-kulturološki zbornik* 1, 35–40.
- Saintyves Pierre 1987: *Les contes de Perrault et les récits parallèles (leur origins); On marge de la légends dorée, songes, miracles et survivances; les reliques et les images légendaires*. Paris: Robert Lafont.
- Schubert Gabriella 1982: Uloga sudenica u porodičnim običajima balkanskih naroda. *Makedonski folklor* 29–30: 89–95.
- Sébillot Paul 1981: *Légendes et curiosités des métiers*. Marseille: Laffitte.
- SSKJ 1986: *Slovar slovenskega knjižnega jezika* III. Ne–Pren. Ljubljana: SAZU, Državna založba Slovenije.
- Stahl Paul Henri 1987: Le Départ des morts. Quelques exemples roumaines et balkanique. *Etudes Rurales* 105–106: 215–42.
- Tatar Maria 1987: *The Hard Facts of the Grimms' Fairy Tales*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Toporov Vladimir N. 2002: *Predzgodovina književnosti pri Slovanih. Poskus rekonstrukcije. (Uvod v preučevanje zgodovine slovanskih književnosti.)* Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo.
- Uther Hans-Jörg 2004: *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography*. Volume I. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Valencova Marina M. 2001: »Vreteno«. *Slovenska mitologija. Enciklopedijski rečnik*. Svetlana M. Tolstoj, Ljubinko Radenković, ur. Beograd: Zepter Book World, 102–3.
- Vaz da Silva Francisco 2008: *Archeology of intangible heritage*. New York: Peter Lang.
- Vaz da Silva Francisco 2008a: The Space/Time Coordinates of European Cosmology. V: *Space and Time in Europe: East and West, Past and Present*. Mirjam Mencej, ur. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 23–34.

- Vinogradova Ljudmila N. 2000: *Narodna ja demonologija i mifo-ritual'naja tradicija slavjan*. Moskva: Indrik.
- Vukanović Tatomir 1935: Verovanje u drugi svet kod Crnogoraca u Kosanici. *Glasnik etnografskog muzeja* 10, 127–8.
- West M. L. 2007: *Indo-European Poetry and Myth*. Oxford: Oxford University Press.
- Wright Craig 2001: *The Maze and the Warrior. Symbols in Architecture, Theology, and Music*. London: Harvard University Press.
- Zečević Slobodan 1982: *Kult mrtvih kod Srba*. Beograd: Vuk Karadžić, Etnografski muzej.

The Symbolism of Spinning and Yarn in the European Tradition

Mirjam Mencej

The author attempts to throw light upon the symbolism of spinning and yarn, both of which are closely connected in European folklore about various mythical beings, including the impure dead. These beliefs all contain an implicit notion that yarn represents the connection between the world of the living and that of the dead. The same concept is indicated in the Indo-European notion about a bridge, often depicted as yarn, leading to the world beyond. Leading from the world of the living to the world of the dead, yarn or thread may also be directed in the opposite direction. It is believed that children, who according to traditional beliefs come to our world from the world beyond, emerge here by way of thread. Frequent are also allegorical notions about the “mother as the distaff” and the “child as yarn on the spindle” from which probably arose the metaphorical notion about the duration of a person’s life corresponding to “spun yarn.” The act of spinning, performed by the goddesses of spinning, thus possesses magical powers: the spinners spin a newborn’s tissue. This skill can be misused in magic, for instance in the practices of techniques of ‘turning human’. An awareness of the connection between spinning / yarn and fertility / techniques of ‘turning human’ / traversing from the afterworld to our world helps one to understand the sexual connotation of spinning (and of several other activities connected with textiles, for example flax dressing). The end of spinning announces death, and death denotes the process of unwinding the yarn of life from the spindle of the body, or the spine. Furthermore, the concept which links unspun wool with life in the afterworld can also explain the widespread custom of placing yarn, unspun wool, or raw textiles on graves. Consequently, this symbolism provides a better understanding of the process of life that is like spinning thread from raw yarn; beginning at birth, this process continues until death when the spindle of the human body is full, and spinning consequently terminated. This also signifies the beginning of an opposite process when the thread once again starts to unwind, loosen, and disintegrate into unspun yarn.